

Basisteksten

Uitgangspunten van de *Reflectiewaai*

Bril op professioneel handelen in een meertalige context

vbjk

Vernieuwing in de
Basisvoorzieningen
voor Jonge Kinderen

Deze *Reflectiewaaijer* kwam tot stand binnen het Pro_M-project, een project over meertaligheid in de basisvoorzieningen voor jonge kinderen. Meer info over dit project is terug te vinden via de VBJK-website:

www.reflectiewaaijer.vbjk.be

Deze publicatie werd gerealiseerd met steun van FWO.

©2022 VBJK

Uit deze publicatie mag geciteerd worden, met vermelding van de correcte bibliografische gegevens:
Hulpia, H. & Peleman, B. (2022). *Reflectiewaaijer Omgaan met meertaligheid in de kinderopvang (0-3 jaar). Tool voor ondersteuners*. VBJK. Gent.

Bril op professioneel handelen in een meertalige context

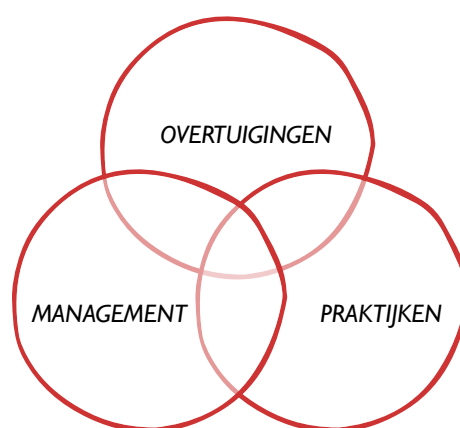
Ter intro

Hoe kunnen kinderbegeleiders professioneel handelen in een context van meertaligheid? Deze tekst biedt een kader om te gebruiken in een ondersteuningstraject. Het geeft achterliggende principes en concrete voorbeelden. Het uitgangspunt is dat professioneel handelen ten aanzien van meertaligheid steeds vertrekt vanuit een talenbeleid dat inspeelt op de omgang met kinderen, ouders en het team.

Drie aspecten en drie groepen van een talenbeleid

Een talenbeleid met drie aspecten

Professioneel handelen ten aanzien van meertaligheid vertrekt altijd vanuit een **talenbeleid**, of dit nu geëxpliciteerd is of niet. Een talenbeleid is het geheel aan ideeën, overtuigingen, regels, praktijken en afspraken die in een opvangvoorziening bestaan ten aanzien van taal en meertaligheid naar kinderen, ouders, het team, de buurt en de samenleving toe. Het bevat drie componenten die elkaar beïnvloeden: overtuigingen, praktijken en management.¹

In de kinderopvang op een kwaliteitsvolle manier aan taal en meertaligheid werken, is dus altijd een 'driesporenbeleid'. Het impliceert dat er steeds naar de drie componenten en hun onderlinge samenhang gekeken wordt. Ze bieden in een ondersteuningstraject dan ook een ingangspoort om met kinderbegeleiders te reflecteren over hun professioneel handelen.

Achter elke handeling gaat een bepaalde overtuiging of mening schuil. Ook de afspraken in het team of de visie uit het kwaliteitshandboek steunen op overtuigingen en inzichten. Het is natuurlijk niet zo dat iedereen dezelfde mening heeft. Evenmin volgt elke handeling logisch uit een bepaalde overtuiging. Zo is het denkbaar dat een kinderbegeleider iets doet dat niet volledig strookt met zijn of haar overtuigingen en dat die zich daar niet helemaal bewust van is. Bovendien bestaan over een thema als meertaligheid heel uiteenlopende meningen, misvattingen en overtuigingen.²

Daarom is het goed en belangrijk om heel concreet en op een open manier over praktijken (wat men doet) en over overtuigingen (wat men vindt) te spreken en daarbij telkens te linken met de geldende afspraken, regels en de visie van de voorziening. Door hier met het team open over te

¹ Gebaseerd op Spolsky (2003).

² Zie ook: Extra info 'Meertalig opgroeien: voordelen en voorwaarden' en Basistekst 'Uitgangspunten van de Reflectiewaaiër'.

reflecteren en met elkaar in gesprek te gaan, kunnen blinde vlekken zichtbaar worden, impliciete overtuigingen geëxpliciteerd worden en kan worden gezocht naar aspecten die verbinden, verschillen of nood hebben aan herziening. Zo kan uit een reflectiemoment blijken dat het team nood heeft aan extra kennis over taalontwikkeling bij meertalige kinderen. Deze kennis kan helpen om de overtuigingen over taal te voeden, nieuwe afspraken te maken over taalondersteuning in de opvang en zo een invloed te hebben op de dagelijkse praktijken.

Het is vrij onwaarschijnlijk dat iedereen in een team volledig dezelfde overtuigingen deelt. Maar het is wel mogelijk om vanuit de reflectie over ieders mening op zoek te gaan naar een gedeelde basis of visie die richtinggevend kan zijn voor concrete acties en handelingen. Dat impliceert dus dat een talenbeleid niet in stenen gebeiteld is en dat er op continue basis over gereflecteerd dient te worden.

Een talenbeleid naar drie groepen

Een talenbeleid gaat over de omgang met (1) kinderen, (2) ouders en (3) het team / de collega's. Als ondersteuner is het belangrijk om aandacht te hebben voor de drie aspecten van een talenbeleid vanuit deze drie groepen. Er kan bijvoorbeeld vertrokken worden vanuit het perspectief van de kinderen. Dan kan het reflecteren over professioneel handelen ten aanzien van kinderen gaan over overtuigingen of vooroordelen die begeleiders hebben over meertalige kinderen, over hun praktijken en wat ze doen, en over het management of de afspraken die het team nam. Deze reflectie maakt de samenhang tussen de drie aspecten van een talenbeleid duidelijk. Hetzelfde geldt wanneer ervoor gekozen wordt om te vertrekken vanuit het perspectief van de ouders en/ of het team / de collega's. Ook hier gaat het telkens over overtuigingen, praktijken en management en over hoe deze drie aspecten samenhangen.

Bijvoorbeeld:

Wanneer in een ondersteuningstraject gereflecteerd wordt over concrete situaties die te maken hebben met werken in een meertalige context, kunnen de drie aspecten en de drie groepen van een talenbeleid bewust samen aangeraakt worden.

Voor elk van de drie groepen kan bijvoorbeeld een situatie bedacht worden die te maken heeft met het omgaan met meertaligheid in de opvang:

- 1 Kind: tijdens een fruitmoment wijst Kaan naar zijn bordje en zegt “muz” (Turks voor banaan).
- 2 Ouder: Kaans papa komt hem ophalen. Hij spreekt niet alleen Kaan in het Turks aan, hij slaat ook een praatje met een andere vader en doet dat ook in het Turks.
- 3 Team / collega's: het volledige team zit klaar rond de tafel om aan de teamvergadering te beginnen. Er wordt koffie gedronken en wat gekeuveld. Ewa en Marjanne voeren met z'n twee een gesprekje in het Pools (hun thuistaal).

Bij elke situatie kunnen reflectievragen opgehangen worden aan de drie aspecten. Bijvoorbeeld:

- 1 Overtuigingen: Wat vind jij daarvan? Hoe voel je je daarbij?
- 2 Praktijken: Hoe reageer je daarop? Hoe ga je daarmee om?
- 3 Management: Hebben we hierover een visie of afspraken in ons kwaliteitshandboek? En, op welke manier komt wat daarin staat overeen met hoe we er in de praktijk mee omgaan?

De reflectie kan uitgediept worden door verbindingen te maken tussen bijvoorbeeld verschillende of tegenstrijdige praktijken of overtuigingen ten aanzien van ouders en kinderen (bijvoorbeeld: Zijn we toleranter ten aanzien van meertalige kinderen dan ten aanzien van de ouders?). Of door naar boven te brengen hoe overtuigingen, management en praktijken al dan niet samenhangen (bijvoorbeeld: Doen we wat in onze visie staat en voel ik me daar goed bij?).

Het professioneel handelen in een meertalige context

Professioneel handelen naar meertalige kinderen

De kinderopvang draagt zorg voor het welbevinden van alle kinderen en biedt rijke ontplooiingskansen aan alle kinderen. Om dit te kunnen doen, omschrijft het *Pedagogische Raamwerk* vier essentiële ervaringsgebieden die sterk samenhangen. In elk van deze vier ervaringsgebieden speelt taal een belangrijke rol. Kinderen kunnen zich al op heel jonge leeftijd op een creatieve manier verbaal en non-verbaal uiten, de wereld verkennen en in verbinding gaan met anderen. 'Taal' wordt hier breed geïnterpreteerd. Immers, de jongste baby's in de opvang bedienen zich nog niet van één of meerdere talen door concreet woordgebruik. Maar ze hebben natuurlijk wel een behoefte om te communiceren en vat te krijgen op hun omgeving. Brabbelen, grijpen, kijken, wenen, bewegen, kreunen ... zijn allemaal 'niet-talige' manieren waarop jonge kinderen zich uitdrukken.

Kinderbegeleiders zijn gevoelig voor die communicatiebehoefte en ondersteunen kinderen daarin op een sensitieve en responsieve manier. Ook in het MeMoQ-zelfevaluatie-instrument komt het belang van taal en communicatie aan bod bij de verschillende dimensies. Zo benoemt Dimensie 4 (Educatieve ondersteuning) dat kinderbegeleiders "(...) de leefwereld van kinderen uitbreiden door interacties en activiteiten en daarbij een rijke en gevarieerde taal gebruiken, de kinderen veel spreekkansen geven en goed inspelen op de taaluitingen van de kinderen" (p. 5).

Het creëren van een kwaliteitsvolle taalomgeving is met andere woorden een cruciaal onderdeel van pedagogische kwaliteit.

Een kwaliteitsvolle taalomgeving vertrekt vanuit het kijken naar het kind en het inzicht dat het kind daarbij een actieve rol heeft. Een kind is immers geen leeg vat waar je als volwassene een taal in stopt. Een kind gaat zelf op een actieve manier communicatie en verbinding aan met de omgeving. Hierdoor komt het leren van de taal / talen in die omgevingen tot stand. De rol van anderen in die omgeving en hoe zij inspelen op de communicatiebehoefte is natuurlijk van groot belang.

Kinderbegeleiders creëren interactiemogelijkheden met het kind en tussen kinderen onderling. Ze zorgen voor een omgeving die taal- en speelkansen stimuleert. Het vraagt een focus op taal de hele dag door³, zowel tijdens zorgmomenten als tijdens specifieke activiteiten of vrij spel. Kinderbegeleiders richten hun taal zoveel mogelijk op individuele kinderen (in plaats van alles tegen de kinderen als groep te zeggen) en benoemen en verwoorden daarbij hun eigen handelingen en die van het kind.

De meertalige realiteit in de samenleving maakt dat de thuissituaties van de kinderen die naar de opvang komen heel erg variëren. Heel wat gezinnen zijn uitsluitend Nederlandstalig, maar in veel gezinnen wordt naast het Nederlands vaak een of meerdere talen gesproken. En in sommige gezinnen komt de Nederlandse taal helemaal niet voor. Hoewel dit niet altijd bewuste keuzes

³ Zie ook: Extra info *Het Verhaal van Taal* of <https://ap.lc/Enf4x>

zijn van ouders, heeft dit natuurlijk een invloed op de aanwezige talige diversiteit in de opvang. Als officiële taal in Vlaanderen is het Nederlands uiteraard ook de eerste taal in de kinderopvang, maar dit neemt niet weg dat opvangvoorzieningen rekening dienen te houden met de talige diversiteit.

Dit wordt trouwens ook benadrukt in verschillende beleidsdocumenten:

- **in de regelgeving⁴:** *een taalbeleid dat de Nederlandse taalverwerving van elk kind stimuleert, met daarnaast positieve aandacht voor de taal die het kind in het thuismilieu spreekt.*
- **in het Pedagogische Raamwerk:** *kinderen krijgen in de kinderopvang alle kansen om te spelen, te luisteren en te genieten van de verscheidenheid aan talen en uitdrukkingsvormen. Ze ervaren respect voor diverse thuistalen van kinderen en meertaligheid wordt gewaardeerd (p. 28).*
- **in de visietekst van Agentschap Opgroeien over taalstimulering en meertaligheid** (Kind en Gezin, 2011, p. 8) benoemt men het leren en beleven van de eigen taal als een basisrecht van elk kind.

Het is met andere woorden de opdracht van elke opvangvoorziening om een positief klimaat te creëren ten aanzien van meertalige kinderen. Het gaat over een en-enverhaal waarbij de thuistalen van de kinderen niet beschouwd worden als ‘vehikels’ die het Nederlands in de weg zitten. Dit is niet altijd een evidente opdracht en opvangvoorzieningen variëren in de mate waarin ze aandacht besteden aan de thuistalen van de gezinnen.

Er is daarbij sprake van een continuüm⁵, gaande van:

- tolereren of toelaten van meertaligheid waarbij bijvoorbeeld woorden of zinnen die het kind gebruikt in de thuistaal niet worden bestraft, maar gewoon worden genegeerd. *‘De thuistaal mag er zijn, maar we doen er niets mee.’*
- over verkennen van meertaligheid waarbij kinderbegeleiders bijvoorbeeld liedjes in de thuistaal laten horen. *‘We zijn benieuwd naar die thuistalen.’*
- tot benutten en actief faciliteren van meertaligheid waarbij kinderbegeleiders bijvoorbeeld woordjes vragen in de thuistaal aan ouders en die gebruiken in interactie met de kinderen. *‘We doen iets met die thuistalen.’*

Dit dient gekaderd te zijn in een **gedeelde en gedragen visie op meertaligheid bij jonge kinderen**. In een ondersteuningstraject wordt met de kinderbegeleiders naar zo’n visie toegewerkt op basis van reflectie over overtuigingen, praktijken en management ten aanzien van meertaligheid. Dit vormt de basis voor een open en kwaliteitsvol talenbeleid.⁶

Professioneel handelen naar meertalige ouders

In een kwaliteitsvolle opvangvoorziening zijn ouders en kinderbegeleiders **partners** in de opvoeding van het kind. Er is een **wederkerige en respectvolle relatie** tussen beiden.⁷ Dit vraagt

⁴ Onderafdeling 2: pedagogisch beleid en pedagogische ondersteuning; zie <https://ap.lc/GjbcI>

⁵ <https://ap.lc/a9QLz>

⁶ Zie functionele meertaligheid <https://ap.lc/XJ2hZ>

⁷ Dimensie 6 van MeMoQ-zelfevaluatie-instrument; zie <https://ap.lc/d0spE>

een open en warme houding waarbij de dialoog met alle ouders **continu** wordt aangegaan. Niet alleen tijdens formele kennismakingsgesprekken of evaluatiegesprekken, maar ook bij informele breng- en haalmomenten, georganiseerde ouderactiviteiten en ongedwongen momenten waarop ouders in de opvangvoorziening aanwezig zijn.⁸ Op regelmatige basis dus, want terwijl de kinderen opgroeien, verandert ook de gezinscontext en de leefsituatie van de ouders.

Taal en taalontwikkeling van het kind vormt uiteraard ook een onderdeel van die dialoog met ouders. Dat geldt voor alle ouders en in het bijzonder voor ouders van kinderen die in een meertalige context opgroeien. Vanuit het gesprek over taal en meertaligheid kunnen begeleiders **samen met ouders vormgeven aan de meertalige opvoeding** van het kind. Aangezien de thuissituatie op vlak van taal voor elk gezin anders is, verkennen kinderbegeleiders actief de ideeën, verwachtingen en vragen die ouders hebben ten aanzien van taal. Niet alle meertalige ouders hebben immers dezelfde ideeën of wensen over de talige opvoeding van hun kind. En de visie van de opvangvoorziening over taal zal niet steeds overeenkomen met de visie van meertalige ouders. Daarenboven zijn er heel wat ouders die hun kind meertalig willen opvoeden en daar concrete vragen of zorgen over hebben (bijvoorbeeld *Heeft dit negatieve implicaties? Wat is de beste manier?*).

Omdat elke gezinssituatie verschilt, bestaan er geen pasklare antwoorden, waardoor het samen vormgeven aan de meertalige opvoeding een continu zoekproces is. Kinderbegeleiders stellen hierbij hun eigen veronderstellingen kritisch in vraag en nemen ook een vragende houding aan in de **dialoog** met ouders. Het is met andere woorden de opdracht van elke opvang om een gedeelde cultuur van wederzijdse dialoog te creëren, waarbij ouders aangemoedigd worden om hun ideeën en behoeften uit te spreken. In een ondersteuningstraject wordt hiernaar toegewerkt met de kinderbegeleiders op basis van reflectie over overtuigingen, praktijken en management ten aanzien van meertaligheid.

Professioneel handelen in team ten aanzien van meertaligheid

Professioneel handelen ten aanzien van meertaligheid op niveau van het team gaat over een personeelsbeleid waarbij de (talige) diversiteit van het team **gewaardeerd, gerespecteerd en benut** wordt. Dit kan gaan over het aanwerven van het personeel (denk ook aan vrijwilligers en stagiairs), waarbij de diversiteit van de buurt weerspiegeld is in het team, en over het benutten van de reeds aanwezige talige diversiteit in het team. Kinderbegeleiders ervaren een openheid en respect naar de eigen talen. Ze hebben het gevoel dat al de aspecten van hun identiteit worden gewaardeerd. Voor meertalige kinderen en ouders kan een divers (talig) team zorgen voor herkenbaarheid en vertrouwdheid en het gevoel welkom te zijn. Als team is het belangrijk om hierover na te denken en afspraken te maken over praktijken naar de kinderen, de ouders en de collega's toe. Bijvoorbeeld afspraken over het gebruik van de eigen thuistaal. Het team is dé plek om een positief talenbeleid ten aanzien van meertaligheid uit te denken en uit te rollen.

⁸ Rutgeerts & Vervaet, 2016, p. 56; zie <https://ap.lc/aLdP3>

Inspiratie voor professioneel handelen in een meertalige context

In dit deel wordt concrete inspiratie geboden voor het professioneel handelen in een meertalige context. In een ondersteuningstraject kan dit kinderbegeleiders ondersteunen bij het uitdenken en uitrollen van een eigen talenbeleid, steeds vertrekkende vanuit de context van de kinderen, de ouders en het team. Twee voorname bronnen hierbij zijn de handleiding bij de dvd *Het Verhaal van Taal*⁹ en het inspiratieboek *Meertaligheid: een Troef!* (Gielen & Işci, 2015).¹⁰ Geen enkel voorbeeld kan natuurlijk zomaar klakkeloos worden overgenomen in de eigen praktijk. Er dient steeds een (begeleide) reflectie aan vooraf te gaan die kinderbegeleiders en teams helpt stil te staan bij wat praktijkvoorbeelden concreet kunnen betekenen voor de eigen werking.

Inspiratie voor professioneel handelen naar meertalige kinderen

Bij de kinderen die naar de opvang komen, verschillen niet alleen de thuissituaties op vlak van taal. Er is ook een grote diversiteit op vlak van leeftijd en op vlak van algemene taalvaardigheid. Kinderen doorlopen de verschillende fasen van hun taalontwikkeling op een eigen manier en tempo. Dit impliceert dat het creëren van een kwaliteitsvolle taalomgeving ook rekening houdt met die verschillen tussen de kinderen. Kinderbegeleiders stellen daarbij een geïndividualiseerde aanpak voorop. Dit is belangrijk voor de taalontwikkeling van ieder kind, maar het verdient extra aandacht bij kinderen die opgroeien in een meertalige context.

Gemiddeld genomen, starten kinderen in Vlaanderen op een leeftijd van 4 tot 6 maanden in de kinderopvang. Deze jonge kinderen hebben nog geen stevige basis van taalbeheersing; kinderen van 6 maanden spreken nog geen 'woorden' in een bepaalde taal. Ze hebben dus baat bij sensitief responsieve begeleiders die op een gepaste manier ingaan op hun communicatiebehoeften (zie eerder). Soms gaan kinderen pas op latere leeftijd, rond 1,5 of 2 jaar, voor het eerst naar de kinderopvang. Als deze kinderen tot die tijd in een gezinscontext opgroeiden waar amper of geen Nederlands aan bod kwam, kan het zijn dat deze kinderen wel al een bepaalde mate van taalbeheersing in die andere taal bezitten. Het is goed dat kinderbegeleiders dit erkennen, positief waarderen en zelfs benutten. Dat is niet alleen belangrijk voor de identiteit en het welbevinden van het kind, de eerste taal vormt bij deze kinderen ook een basis voor het leren van een tweede taal.

Natuurlijk kunnen kinderbegeleiders niet alle thuishalen van alle kinderen leren. Maar door slechts een paar veelvoorkomende woorden en uitdrukkingen te kennen, kunnen ze wel verbanden leggen tussen de verschillende talen en op die manier bijdragen aan het leren van het Nederlands en de thuistaal. Zo laten ze zien dat ze meertaligheid waarderen als leermiddel én als onderdeel van de identiteit van het kind. Hierbij kunnen uiteraard ook ouders en kinderbegeleiders met een andere thuistaal betrokken worden.

⁹ Zie extra info: *Het Verhaal van Taal* of <https://ap.lc/FF7Gx>

¹⁰ Zie <https://ap.lc/9RzuL>

“Wij doen activiteiten rond meertaligheid tijdens leesmomenen. Bijvoorbeeld een kinderbegeleider leest een boekje in het Nederlands en datzelfde boekje wordt door een mama in het Turks of in een andere taal gelezen. En bij liedjes doen we dat ook. We zingen liedjes in het Nederlands en dan vragen we eens aan ouders om mee te zingen in hun eigen taal.” (uit: film *Ubuntu*)

Het professioneel handelen naar meertalige kinderen vertrekt vanuit een **inclusief gedachtegoed**. Dat betekent dat vooropgesteld wordt wat goed is voor alle kinderen, maar dat hier soms bewuster op moet worden ingezet bij kinderen die opgroeien in een meertalige omgeving. Aan de basis staan de zorg voor het welbevinden van elk kind, de zorg voor maximale ontwikkelingskansen van elk kind en de zorg voor verbondenheid voorop.

Ook in het bieden van een kwaliteitsvolle en stimulerende taalomgeving vertrekken we vanuit dat inclusieve idee. Dat betekent dat het gaat over het belang van een **sensitief responsieve basishouding** met oprechte communicatieve interesse, gemeenschappelijke focus en wederzijdse interactie. Wanneer kinderen wat ouder worden en hun eerste taaluitingen produceren, gaan kinderbegeleiders naast het bieden van véél taal, ook zorgen voor veel spreekkansen voor kinderen, door gesprekjes te voeren, samen te praten, vragen te stellen, kinderen te stimuleren om met elkaar te praten en door in te spelen op de taaluitingen van de kinderen.

Er bestaat al heel wat boeiend materiaal over het creëren van een stimulerende taalomgeving. Bijvoorbeeld in de handleiding *Het Verhaal van Taal* staan concrete tips en inspirerende voorbeelden over hoe kinderbegeleiders een rijke taalomgeving kunnen bieden aan kinderen. Als het gaat om professioneel handelen ten aanzien van meertalige kinderen, is het uitgangspunt dat deze taalstimulerende strategieën ook opgaan voor meertalige kinderen. Echter, de specifieke taalsituatie thuis, de leeftijd en de taalvaardigheden van het kind, zorgen er voor dat er soms extra bewust met deze strategieën moet worden omgegaan.

Immers, kinderen met een zekere mate van taalbeheersing in een andere taal zullen vaak door een stille of non-verbale periode gaan wanneer ze in de kinderopvang voor het eerst met het Nederlands in aanraking komen. Hoewel dit uitwendig niet steeds zichtbaar is, zijn kinderen in deze fase heel actief bezig met het opnemen en het verwerken van het Nederlands. Ze zoeken verbindingen met hun eigen thuistaal en leren zo het Nederlands te begrijpen. Dit vraagt soms wat tijd. Na die stille periode beginnen deze kinderen individuele woorden en uitdrukkingen in het Nederlands te imiteren en experimenteren ze met taal. Hoe meer spreekkansen deze kinderen hier krijgen, hoe meer ze kunnen experimenteren met een diversiteit aan woorden en zinnen. En hoe meer feedback ze daarop krijgen, hoe sterker hun Nederlands zal ontwikkelen. Voor deze kinderen is hun thuistaal de basis waarop wordt gebouwd. Kinderbegeleiders kunnen dit benutten door af en toe een woordje in de thuistaal te gebruiken en zo verbindingen tussen de talen te laten zien, wat voor kinderen bijdraagt aan het taalleren van al hun talen: het Nederlands en hun thuistalen.

Ook jonge kinderen die bijvoorbeeld rond de leeftijd van 6 maanden met kinderopvang starten en in de thuiscontext geen Nederlands horen, genieten uiteraard even sterk van een kwaliteitsvol taalaanbod in de opvang. Voor jonge baby's gaat dat, zoals eerder gesteld, over non-verbale communicatie en sensitief inspelen op hun behoeften. Ondanks hun prille leeftijd zijn zij ook heel goed in staat om verschillende taalvariëteiten van elkaar te onderscheiden en gelijktijdig meerdere talen aan te leren. Een cruciale voorwaarde hier is dat ze voldoende kwantitatief én kwalitatief taalaanbod krijgen in de verschillende talen. Als daarin voorzien wordt, dan kan de kinderopvang een tweede thuis worden voor deze kinderen, waar zij op een natuurlijke en ongeforceerde manier hun 'tweede thuistaal' kunnen leren, net zoals ze dat in de eerste thuistaal thuis doen.

Enkele concrete tips¹¹ voor het handelen ten aanzien van meertalige kinderen:

- **'Ik mag er zijn'**: de thuiscultuur en de thuistaal is zichtbaar aanwezig in de opvangruimte (aan de muren, in de hoeken ...) zoals posters, welkomstwoorden in de thuishalen, familiemuur, wereldkaart, foto's en prenten die de diversiteit in de maatschappij weerspiegelen. Dit materiaal kan door de kinderbegeleiders gezocht worden of gevraagd worden aan de ouders.
- **'Diversiteit troef'**: het aanwezige materiaal weerspiegelt de talige diversiteit en dit in speelgoed (zoals lege verpakkingen van winkelproducten, inrichtingsmaterialen), boeken, prenten, verkleedkleden, poppen, luister-cd's in de thuishalen, muziek en instrumenten uit verschillende culturen ... Hiervoor kan de opvang een eigen mediatheek met materialen in verschillende talen maken of naar de bibliotheek of speltheek gaan om materialen in verschillende talen te ontlenen.
- **Met betrekking tot de thuistaal** (zie eerder 'continuüm'):
  - **Toelaten**, bijvoorbeeld bij het uiten van emoties, wanneer kinderen samen spelen ... Hierbij mag er al eens iets misgaan, maar kinderbegeleiders doen al het mogelijke om het kind te begrijpen en letten erop dat geen enkel kind wordt uitgesloten.
  - **Verkennen / gebruiken**, bijvoorbeeld zingen en beluisteren van liedjes in de eigen taal; het gebruik van woorden in de thuistaal om kinderen te troosten, op hun gemak te stellen, te begroeten; het inzetten van de thuistaal bij het verduidelijken van instructies, bij de verduidelijking van regels en grenzen, om het dagverloop herkenbaar te maken voor de kinderen; het inzetten van de thuistaal om een voorwerp, begrip of activiteit duidelijk te maken, of om het welbevinden, de betrokkenheid en de zelfredzaamheid van het kind te bevorderen; het kiezen van activiteiten die aansluiten bij de thuiscultuur van de kinderen.
  - **Benutten / actief faciliteren**, bijvoorbeeld vragen hoe ze een voorwerp in hun eigen taal noemen; tijdens spelmomenten kinderen vragen hoe iets in hun eigen taal wordt verwoord; kinderen enthousiasmeren door ook hun eigen taal te betrekken, zorgen voor veel variatie in het taalaanbod door verhalen, liedjes, rijmpjes, poppenkast, spelletjes, boekjes ... in de verschillende talen aan te bieden; kinderen de keuze bieden en hen aanmoedigen om iets te doen in hun thuistaal of in een andere taal: een liedje zingen, tellen, spelletje spelen ...; meertalige ouders uitnodigen om in hun thuistaal een verhaal te vertellen, iets te demonstreren, muziek te maken ...

¹¹ Gielen & Işçi, 2015; zie <https://ap.lc/9RzuL>

Inspiratie voor professioneel handelen naar meertalige ouders

“De eerste contacten zijn voor ons heel belangrijk, omdat je niet weet welke taal een bepaalde persoon spreekt. Als we zien dat iemand Frans spreekt, dan gaan we een van de collega’s die Franstalig is erbij betrekken om te vertalen. Dan voel je ook dat die mensen rustiger zijn en wat minder zenuwachtig, omdat ze in hun eigen taal kunnen uitleggen wat hun relatie is met hun kind en wat de relatie met ons kan zijn in de toekomst. Ik heb in mijn carrière ook al eens meegemaakt dat ik in onze leefgroep een mama had, die wat moeilijker contact zocht met ons. Door haar elke dag een potje koffie aan te bieden en er gewoon naast te gaan zitten, heb ik stap voor stap een vertrouwensrelatie kunnen opbouwen met die mevrouw.” (uit: Film *Ubuntu*)

Professioneel handelen naar meertalige ouders gaat over een **basishouding** waarbij gezorgd wordt dat elke ouder zich welkom voelt (door bijvoorbeeld het elementaire ‘glimlachen en goedemorgen zeggen’), dat er een **wederzijdse dialoog** wordt aangegaan en dat er in het team een gedeelde visie is over de omgang met (meertalige) ouders.

Net zoals meertalige kinderen, verschillen ook meertalige ouders onderling. Aangezien de (meer-)talige context van elk gezin anders is, bestaat ‘dé meertalige ouder’ simpelweg niet. Sommige meertalige ouders kunnen zich naast hun thuista(a)l(en) ook goed bedienen van het Nederlands. Andere ouders die we als ‘meertalig’ beschouwen, kunnen zich soms maar in één taal uitdrukken. Bovendien hebben ouders binnen één gezin meestal niet hetzelfde arsenaal aan talen waarvan ze gebruik kunnen maken.

Naast de eigen taligheid van elke ouder, heeft elk gezin ook eigen ideeën, overtuigingen, praktijken en afspraken over het taalgebruik. Net zoals elke opvangvoorziening een talenbeleid heeft met overtuigingen, praktijken en management, heeft elk meertalig gezin dat dus ook. En net zoals dat bij een voorziening vaak onbewust tot stand komt, is dit voor een meertalig gezin ook zo. Niet elk gezin kan immers zomaar gelijk welke keuze maken over de taalpraktijken binnen en buiten het gezin. Sommige ouders hebben duidelijke voorkeuren en ideeën over de meertalige opvoeding van hun kind, anderen hebben veel vragen en onzekerheden. Dat impliceert dat het aangaan van een relatie met de ouders steeds een zoekproces is, waarbij getracht wordt elkaar zo goed mogelijk te leren kennen. Dat **leren kennen** is een voorwaarde om een relatie en een partnerschap te kunnen aangaan.

In de kinderopvang zetten kinderbegeleiders de eerste stap: ze gaan het gesprek aan met ouders. Dit klinkt eenvoudig, maar dat is het niet altijd. Zowel langs de kant van de ouders als langs de kant van kinderbegeleiders kunnen bepaalde vooroordelen, twijfels en onzekerheden in de weg staan om elkaar aan te spreken. Daarom start een **wederzijdse dialoog** vanuit een vragende en luisterende, respectvolle, open houding. Hierbij geldt: *‘belangrijker dan wat je weet, is wat je bereid bent om te vragen’*.

Dit vormt een basis om dat wat impliciet leeft, te expliciteren en om van daaruit tot concrete gedragen afspraken te komen met ouders. Deze afspraken gaan over hoe ouders zelf aangesproken (willen / kunnen) worden, hoe er met de kinderen wordt gesproken, hoe informatie wordt doorgegeven ... Deze afspraken komen er op basis van de zoektocht die samen met de ouders wordt aangegaan over wat wenselijk en haalbaar is voor alle partijen (het kind, de ouder, de kinderbegeleider en het team). Dit is een continue opdracht.

Veel ouders hebben **vragen over de meertalige opvoeding** van hun kind. Zelfs als ze ze niet stellen, kunnen we er niet van uitgaan dat ze geen vragen hebben. Elke nieuwe situatie (bijvoorbeeld het wennen, een verandering van leefgroep in de opvang, de overgang naar de kleuterschool ...) nodigt uit om samen op zoek te gaan naar welke vragen ouders zich stellen. Ook hier dienen kinderbegeleiders eerst vanuit een **open basishouding** te luisteren naar de vragen van de ouders en te polsen naar de (talige) context in het gezin, en zelfs bij uitbreiding naar die van de familie en de buurt.

Er is maar één zekerheid, en dat is dat er niet één simpel antwoord is dat voor alle gezinnen telt. Er zijn verschillende manieren om een kind meertalig op te voeden¹² en uit onderzoek blijkt dat er geen 'beste manier' bestaat. Wat belangrijk is, is dat beide ouders zich goed voelen bij het taalgebruik binnen en buiten het gezin. Ook is het goed te beseffen dat niet elk gezin een 'vrije keuze' heeft omtrent het taalgebruik. Bijvoorbeeld, anderstalige één-oudergezinnen of gezinnen die recent gemigreerd zijn kunnen niet zomaar 'kiezen' om meerdere talen te gebruiken in de gezinscontext. De (talige) context van het gezin bepaalt dus hoe de meertalige opvoeding eruit zal zien. Als kinderbegeleider is het vooral belangrijk om open in gesprek te gaan om inzicht te krijgen in die talige context en te weten te komen welke vragen ouders zich stellen. Ook bij gezinnen die meer geëxpliciteerde ideeën, verwachtingen en plannen hebben ten aanzien van de meertalige opvoeding, is het belangrijk om vanuit een vragende houding te weten te komen waarom het gezin bepaalde keuzes maakt. Wat zijn achterliggende (soms cultureel ingegeven) redenen? Op die manier kunnen de opvang en de ouders samen de opvoeding van het kind gestalte geven.

Als meertalige ouders vragen aan de kinderbegeleiders welke taal zij thuis het best spreken met hun kind, dan kunnen kinderbegeleiders wel meegeven dat ouders de taal mogen spreken waarin zij zichzelf het best kunnen uitdrukken en het meest comfortabel bij voelen. Immers, voor de taalontwikkeling van het kind is het belangrijk dat er veel met het kind gesproken wordt en dit op een zo natuurlijk mogelijke manier. Ouders die zelf weinig of geen Nederlands kunnen, doen soms hun best om met hun jonge kinderen zoveel mogelijk Nederlands te spreken, omdat ze denken dat dat van hen verwacht wordt. Dat kan er soms voor zorgen dat zij uit goede bedoelingen een eerder gebrekkig Nederlands hanteren. Dat is natuurlijk niet wenselijk. De eerste taal van ouders, hun thuistaal, is de taal van het hart en die mogen ze veel spreken met hun kind, al vanaf de geboorte. Ook al is dat niet het Nederlands. Door veel met het kind te praten, kunnen ouders bijdragen aan de taalontwikkeling van hun kind, want zo geven ze een goede basis mee in 'een eerste taal'. En dat is belangrijk voor verschillende redenen. Een goed ontwikkelde eerste taal legt een basis voor het leren van andere talen op latere leeftijd. Ook is het gebruiken van de thuishalen

¹² Zie ook extra info 'Opvoeden tot meertalige kinderen: 7 gezinnen, 7 voorbeelden'

in het gezin ondersteunend voor hun eigen relatie met hun kinderen, de identiteitsontwikkeling van hun kinderen en de link met de etnische en culturele achtergrond van het gezin.¹²

Wanneer kinderbegeleiders met ouders over meertalig opvoeden spreken, kan het zijn dat ze niet meteen op dezelfde lijn zitten. Net zoals in een team verschillende collega's andere overtuigingen over taal, meertaligheid en diversiteit hebben, is dit ook bij ouders zo. Uit onderzoek¹³ weten we dat bijvoorbeeld sommige meertalige ouders geen voorstander zijn van het gebruik van de thuistaal van het kind in de opvang, vanuit een bezorgdheid voor de ontwikkeling van de dominante taal in de samenleving. Zeker bij de overgang naar de kleuterschool leeft deze vraag bij veel meertalige ouders. Voor andere meertalige ouders kan het dan weer net een geruststelling zijn wanneer ze zien dat de opvang rekening houdt met culturele gewoonten en talen eigen aan de verschillende gezinscontexten. Wanneer kinderbegeleiders in de **dialogo** met ouders op zulke spanningen stoten, is het belangrijk dat ze niet in uitersten vervallen (voorbeeld: Of ouders per sé willen overtuigen waarom de opvang het zo doet of klakkeloos uitvoeren wat ouders willen en vragen), maar telkens verkennen wat er achter een bepaalde zorg of vraag schuilgaat. Daarom staat een **vragende houding** centraal in het omgaan met ouders.

Dat geldt ook voor hun eigen overtuigingen. Begeleiders dienen zichzelf kritisch te bevragen en niet halsstarrig vast te houden aan hun eigen mening of eigen manier van werken. In een opvangvoorziening komen verschillende gezinssituaties, verschillende wensen en verschillende overtuigingen samen en ontstaat er als het ware een 'onderhandelingsruimte' om in die diversiteit een kinderopvangpraktijk uit te bouwen waarin iedereen zich herkent en erkend en gewaardeerd voelt. Dit kan in een ondersteuningstraject een startpunt zijn om te reflecteren over het omgaan met meertalige ouders en het samen vormgeven aan de meertalige opvoeding van het kind.

Verder vraagt de dialoog met ouders die het Nederlands niet zo machtig zijn enige creativiteit. Het is immers ook belangrijk dat informatie (bijvoorbeeld over het dagverloop in de opvang) goed en begrijpbaar wordt doorgegeven. Hierbij kunnen gebaren, pictogrammen, foto's of tekeningen, Google Translate, het betrekken van ouders die een andere taal spreken, tolken ... allemaal nuttig zijn. Daarnaast gaat het ook over brochures en infobrieven die voor de ouders worden voorzien (bijvoorbeeld over de visie of over praktische zaken) die in meerdere talen beschikbaar zijn of over een welkomstbord in verschillende talen.

Vaak wordt de tip gegeven om te werken met pictogrammen en foto's in communicatie met ouders. Toch enkele kanttekeningen hierbij:

- Ga er niet van uit dat elke ouder elk pictogram begrijpt. Pictogrammen zijn niet altijd eenduidig en kunnen verschillend geïnterpreteerd worden.
- Let op voor een 'overload' aan pictogrammen. De boodschap moet duidelijk blijven.
- Hou op een welgekozen moment een korte toelichting voor ouders (eventueel met tolk) over de betekenis van de gebruikte beelden.
- Bevraag ouders regelmatig of dit hen helpt.
- Zorg voor een goed evenwicht, zodat je tekst geen 'versimpeling' uitstraalt.

¹³ Zie bv. Adair, Tobin & Arzubiaga (2012)

Er dient dus nagedacht te worden over een **brede waaier aan communicatiekanalen**: het schriftelijke, het mondelinge, het beeldende en de beleving.

Een belangrijk uitgangspunt is dat het **mondelinge contact prioritair** is en dat de andere communicatievormen de mondelinge gesprekken ondersteunen. Het zijn hulpmiddelen die de onderlinge communicatie ondersteunen.

Ispiratie voor professioneel handelen in team ten aanzien van meertaligheid

“Ons team is ook heel divers. We hebben gelukkig een team dat verschillende talen spreekt, waaronder Congolees, Frans, Engels, Spaans, Surinaams, Farsi ... en dat maakt het natuurlijk een stuk gemakkelijker om te communiceren met de ouders.”
(uit: Film *Ubuntu*)

Professioneel handelen in team ten aanzien van meertaligheid gaat over een personeelsbeleid waarbij de (talige) diversiteit van het team gewaardeerd en benut wordt. Er worden afspraken gemaakt over het gebruik van thuistaal in gesprek met collega's, kinderen en ouders. Dit kan bijvoorbeeld gaan over het betrekken van een meertalige collega bij bepaalde activiteiten voor de kinderen (zoals een verhaal voorlezen of een liedje zingen in de thuistaal) of over het inschakelen van een collega als tolk naar de ouders toe.

Daarnaast gaat het ook over het uitdenken en uitrollen van een positief talenbeleid ten aanzien van meertaligheid. Hiertoe kunnen volgende zaken ondersteunend zijn¹⁴:

- bijscholing en begeleiding over meertaligheid;
- teamvergaderingen waarbij de overtuigingen over meertaligheid openlijk worden besproken tussen alle teamleden;
- bevindingen uit wetenschappelijk onderzoek (bijvoorbeeld over tweedetaalverwerving, de plaats van thuistaal ...) worden besproken en vertaald naar de eigen praktijk;
- inspiratie door bezoeken of uitwisseling met andere opvangvoorzieningen die ervaring hebben in het omgaan met meertaligheid;
- ...

¹⁴ Gebaseerd op Gielen & Işçi (2015)